

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБЩЕСТВАТА И ЗНАНИЕТО

СТ А Н О В И Щ Е

на доцент д-р Стоян Анастасов Тотев

член на научното жури за присъждане на образователна и научна степен
“доктор” по научна специалност 05.11.03 на редовния докторант
Анета Боянова Сакалова на тема „Мобилност на учените в
контекста на европейските изследователски програми”

Дисертацията е с обем 160 машинописни страници, които включват увод, три глави, заключение и две приложения. Тя има добра логическа последователност. В увода е визиран добре научният проблем, както целите и задачите на изследването. В първа глава акцентът е поставен върху изследване на основните форми на мобилност на учените в контекста на тяхното професионално израстване. Направен е критичен анализ на мобилността по отношение на изследователската кариера на учения вътре в науката и в погранични области, което докторантката приема за един от механизмите на трансфер на знание.

Особено интересен и иновативен момент в първа глава е проследяването на развитието и функциите на мобилността на учените в контекста на трансформациите в съвременните форми на организация на научната дейност. Докторантката достига до заключението, че мобилността трябва да се разглежда като средство за повишаване квалификацията на учения и „да се възприема като задължителен етап от процеса на обучение и формиране на учения” (с. 49). Едновременно с това, застъпва виждането, че мобилността трябва да се разглежда и като инструмент за изграждане на научен капацитет на институционално, национално и европейско ниво.

Във втора глава е направен един многоаспектен критичен анализ на политиката на ЕС свързана с мобилността на учените – подобряване на координацията на европейските инициативи, в това число и тяхната субординация с националните политики в тази насока, възможности за създаване на европейски единен пазар на труда и др. Направен е анализ на политиките и инструментите на ЕС, които имат отношение към мобилността на учените. Проследено е еволюционното развитие на отношението и оценката за мобилността на учените и превръщането ѝ в един от основните механизми за изграждане на Европейско изследователско пространство. На основата на програмите на ЕС е изведена промяната в значението на мобилността за изграждане на Европейското изследователско пространство – оценена е ролята на мобилността за стимулиране на иновациите. В трета глава на базата на емпирични данни от анкетно проучване се разкрива характерното отношение на българските учени към различните форми на мобилност.

Дисертацията представя съвременното разбиране за мобилност на учените като инструмент за професионално им развитие в контекста на съвременната научна и иновативна политика. Анализирани са значението на мобилността за изграждане на научен капацитет на отделни звена на основата на работа в партньорство и мрежи. Представен е критичен анализ за определяне параметрите на междусекторната мобилност на учените и ролята и за формиране на сектора на наукоемките услуги и продукти.

Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията. Приносите също така съответстват на научните резултати постигнати в дисертацията. Резултатите от дисертацията са представени в шест публикации на докторантката свързани с темата.

Към дисертацията имам следните бележки.

На стр. 8 от дисертацията, целта на изследването се формулира като „..... да се установи динамиката и значението на мобилността на учените за професионалното развитие на учените и за трансфера на знания в съвременните условия на формиране на Европейско изследователско пространство.“ Бих препоръчал на докторантката да уточни какво точно има предвид под това „да се установи динамиката“. Вероятно няма предвид определянето на динамичен ред или конкретни темпове на изменение, а нещо друго.

Останалите бележки, които правя са свързани с интерпретацията на резултатите от статическия анализ на емпиричните данни. В случая ще бъде малко по-обстоятелствен, защото тази област е близка до научните ми интереси. На стр. 81 от дисертацията (стр. 19 от автореферата) се твърди, че „Изводката на изследването е целенасочена, типологична с елемент на случайност. Този тип извадки се използват при изследвания за идентифициране на проблем и за установяване на неговите основни характеристики“. Това твърдение, по отношение на идентифициране на проблем и установяване на неговите основни характеристики е напълно коректно. По нататък, пак на стр. 81 цитирам пише „Възвръщаемостта на анкетните карти е 35,6%. Изследването не е представително за българската научна общност“. *Докторантката правилно отбелязва, че изводката не е представителна, това което ѝ прави чест е, че дава коректно данните за относителния дял на отговорилите на анкетата (35,6%), нещо което в повечето анкетни изследвания се премълчава.*

Тука трябва да отбележа, че резултатите не може да се третират като представителни не толкова за това, че „Изводката на изследването е целенасочена, типологична с елемент на случайност“, колкото заради това, че има само около 1/3 възвръщаемост на отговорите. Статистическата практика е доказала, че резултатите които се получават при анкетни проучвания с ниска възвръщаемост на отговорите, не винаги са близки до тези които биха се получили при едно изчерпателно изследване. Искам да подчертая, че в случая не се касае за по-висок риск за грешка като резултат от недостатъчен брой на случаите, а за това, че самата информация крие риск когато на базата на нея се правят обобщения, независимо какъв метод на изследване ще се приложи.

В светлината на казаното е и моята основна забележка, приемам изводите и заключенията които докторантката прави в трета глава, но бих препоръчал при интерпретацията на резултатите, изводите да не бъдат така категорично декларирани -- да има по-ясно изразен елемент на условност, напр. „има основание да се очаква“ и т.н.

Това се отнася и за втория от теоретичните приноси, а именно „Разкрито е новото отношение на българските учени.....“ които бих препоръчал да не се формулира така дефинитивно. Смятам, че този принос по-скоро трябва да се отнесе към категорията „Приноси от научно приложен характер“, а не в категорията „Теоретични приноси“

В някои случаи интерпретацията на Chi-Square и Cramers's статистики е некоректна даже и ако се абстрахираме от това, че данните не са представителни. На стр. 25 от

реферата се заявява „Важно е да се отбележи, че докторантите в изследването проявяват по-силен интерес към междусекторна мобилност в сравнение с учените с научна степен (установена е статистически значима зависимост между притежаването на докторска степен и готовността за междусекторна мобилност: $p \leq 0,05$; Chi-Square = 3,803; Cramers's V = 0,183)“.

Въпросните данни според Cramers's V = 0,183 трябва да се интерпретират като установяване на слаба зависимост, а според Chi-Square може да се твърди само, че има зависимост (но не и значима).

Докторантката би могла и при тези данни, без да вази категорични заключения и с известни уговорки да визираще същите проблеми, които установява в изследването си. В този смисъл направените бележки към нея, трябва са се приемат по-скоро, като едно пожелание в бъдещата си работа да постигне едно прецизиране при интерпретацията на резултатите от научните изследвания.

Заключение:

Впечатлението което оставя дисертацията е, че докторантката има изградените качества да извършва самостоятелно научно изследване. Смятам, че този млад учен трябва да бъде поощрен. Предлагам на Анета Боянова Сакалова да бъде присъдени образователната и научна степен “доктор”.

04.07.2011

Доцент д-р Стоян Тотев

